

אמר חמש עשרה מעלות ואסקיה חמיסר אלפי גרמידי... – שבירידת התהום יותר מדאי לא תורגש כל כך בחירה. וענין ט"ו שיר המעלות עי' מה שכתב הגר"א ז"ל בהגדה (ב'דיינו) דהיינו כנגד ארץ ושבעה רקיעים ושבעה אורים בינתים, וידוע מפי הגר"א ל'יעלה ויבוא' (באו"ח סוף הלכות ר"ח) דהיינו מדרגות בזכוכ' טמטום הלב... (מתוך מכתב מאליהו ח"א עמ' 271).

דף נד

'כיון דתקע לפתיחת שערים, למעלה עשירית למה לי'. אין זו 'פתיחת שערים' דמתניתין אלא הכוונה לפתיחת שער העליון ושער התחתון שהיו תוקעים בהם בעת הליכתם למילוי המים (מהרש"א).

'אמר רבי זירא: לפי שאין תוקעין לפתיחת שערים בשבת. אמר רבא... חדא דבכל יום תנן' – ואפילו בשבת. ואף על פי שאין תקיעות אלו מצוה אלא לסימן בעלמא כדי שישמעו ויבואו (כמוש"כ רש"י), סובר רבא שתוקעים בשבת כי אין שבות במקדש (עפ"י תוס' נ:).

'אמר רבא... חדא דבכל יום תנן, ועוד אי נמי כהדדי...'. כמו כאן, מצינו בהרבה מקומות שרבא מקשה שתי קושיות ויותר [ופעמים רבות משתמש בביטוי 'שתי תשובות בדבר'] – ר' ברכות כ: שבת מו קב קנג: פסחים עא. יבמות סד: כתובות פו: צה. קי. גטין מג. קדושין ה: כריתות יג. תמורה י. כ: כב.

(ע"ב) 'אי משום ערב הפסח לאו שירא הוא דהא מני רבי יהודה...'. התוס' תמהו וכי נעמידנה כרבי יהודה כדי שיקשה לנו. ונראה שפירוש 'תנא ושייר' – כאשר ישנם כמה דברים לשייר, סמך התנא שלא יבואו לטעות בשירורו, אבל כשאין לשייר אלא דבר אחד לא שיירו התנא כי חשש שמא יוציאו הלכה מוטעית מכך ששייר אחד. ולכן גם כאן, כיון שאפשר לחשוב שהתנא סובר כרבי יהודה והרי לשיטתו לא שייר אלא דבר אחד, היה לו לתנא לחוש ולא לשייר כלום (שפת אמת).

'שייר ערב הפסח שחל להיות בערב שבת אפיק שית ועייל שית'. מכאן משמע לכאורה שלא היו תוקעים להבטיל ולהבדיל אלא בערב שבת ולא בערב יום טוב. וכן יש להוכיח ממה ששנינו במשנתנו ערב שבת שבתוך החג היו מ"ח תקיעות, והלא לעולם יש מ"ח בערב שמיני עצרת – אלא משמע שלא תקעו ששה לפני כניסת יום טוב. ולא כן כתב רש"י (בחולין כו: וע' גם ברש"י ותוס' שבת קיד ור"ח שם קטו). ויישבו דבריו בפנים שונות (ע' רש"י חולין שם; שפת אמת בשבת שם וכאן, ועוד).

זמי דחינן ליה והא תנן חלבי שבת קריבין ביום הכפורים, ואמר רבי זירא כי הוינן בי רב בבבל הוה אמרי הא דתניא יום הכפורים שחל להיות ערב שבת לא היו תוקעין ובמוצאי שבת לא היו מבדילין דברי הכל היא...'. יש להבין מה תוספת ראייה יש בדברי רבי זירא על מה ששנינו במשנה בפירוש חלבי שבת קרבים ביום הכפורים?

ונראה לבאר על פי מה שסובר רבנו סעדיה גאון שגם בזמן שבית המקדש היה קיים וקדשו על פי הראיה, לא עשו מן הראיה עיקר והיו דוחים את ראש השנה שלא יחול ב'אד"ו', כמו בזמן הוה [ומדברי הרמב"ם (קדוש החדש ז,א) משמע שחולק על כך]. ואם כן אפשר שזה ששנינו חלבי שבת קרבים ביום הכפורים